

Forced Labor and the Quest for Compensation. Harvard University Press, Cambridge, 1979.

73. A rendelet 1945. február 5-én lépett hatályba. Ezt később módosította az 1945. április 27-i 1440/1945. M. E. sz., az 1945. augusztus 1-jei 5900/1945. M. E. sz. és az 1945. augusztus 16-i 750/1945. M. E. sz. rendelet. Ezeket a kormányrendeleteket formálisan az Ideiglenes Nemzetgyűlés iktatta törvénybe 1945. szeptember 14-én, az 1945. évi VII. tc.-ként. A szöveget lásd 1945. évi VII. tc. a népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről. *1945. évi országos törvénytar.* Athenaeum, Bp., 1945, 33–52. o. 1994. január 11-i ülésén a kommunista rendszer összeomlása után, 1989-ben létrehozott Alkotmánybíróság úgy határozott, hogy az 1945. évi VII. törvény legtöbb részlete alkotmányellenes, mivel olyan cselekményeket rendel büntetni, amelyek elkövetésük idején nem voltak büntetendők. Helyben hagyta azonban a 11. § 5. és a 13. § 2. bekezdését a nemzetközi jogban háborús bűntettként megjelölt, az ország büntető törvénykönyvében is büntetendőnek feltüntetett cselekményekről (1978. évi IV. törvény). A határozat szövegét és indoklását lásd a „2/1994. (I. 14) AB határozat” *Az Alkotmánybíróság határozatai*, 1994/1. 9–20. o.

74. Ezek a Demokratikus Polgári Párt, Független Kisgazdapárt, Magyar Kommunista Párt, Nemzeti Parasztpárt és a Szociáldemokrata Párt voltak. Ehhez később hozzájöttek még az Országos Szakszervezeti Tanács képviselői (1945. április 27-i 1440/1945. M. E. sz. rendelet). 1947-ben a Demokratikus Polgári Párt visszahívta képviselőit a népbíróságokból.

75. 1948 után dr. Bojta Béla lett a Népbíróságok Országos Tanácsának elnöke. A fellebbviteli bíróságok vezetői az igazságügy-miniszter által a pártok jelöltjei közül kinevezett bírák lettek. A már kinevezett fellebbviteli bírákat nem hívhatta vissza a pártjuk.

A népbíróságok hátterére, felépítésére és működésére nézve lásd Berend György: *A népbíráskodás.* A szerző kiadása, Szeged, 1948; Major Ákos: *Népbíráskodás, forradalmi törvényesség.* Minerva, Bp., 1988; valamint Lukács Tibor: *A magyar népbírási jog és a népbíróságok, 1945–1950.* Zrínyi, Bp., 1979.

76. Lepénzelési ügyekről és jobboldali bírákról lásd Jenő Lévai: „The War Crimes Trials Relating to Hungary.” *HJS*, 2:258–260. o.

77. Budapesten az első ilyen per 1945. január 28-án kezdődött, dr. Major Ákos elnökletével. A két munkaszolgálatos keretlegényt, Rotyis Pétert és Szívós Sándort február 4-én a főváros budai partjának felszabadulása előtt kilenc nappal felakasztották. *Uo.*, 254–255. o.

Rotyison és Szívóson kívül az első népbíróság távollétében ítélezett Haynal Alajos altábornagy fölött is, akit szintén kötél általi halálra ítélt. A bíróság megállapította, hogy 1942 őszén, az ukrajnai fronton tett szemleútján Haynal arra utasította a különleges munkásszázadok keretlegényeit, hogy egyetlen zsidót se hagyjanak életben, mert azok a fennálló rend ellenségei. Major, *i. m.*, 124. o. Lásd továbbá *uo.*, 121–126. o., valamint Lukács, *i. m.*, 80. o.

78. A felsorolt személyeket mind bűnösnek találták és kivégezték. Ténykedésük tömör összefoglalását és további felvilágosítást lásd Lévai, *Fekete könyv*, 304–306. o.

79. A munkaszolgálatos tisztek, egyebek közt Muray (Metzl) Lipót alezredes, a „nagykátai hóhér” és a keretlegények pereire vonatkozólag a 10. fejezet ad eligazítást.

80. *HJS*, 2:267–268. o. Lásd továbbá Major Ákos, *i. m.*, 173–176., 178–179. o.; Lukács Tibor, *i. m.*, 178–182. o.

81. A per időpontját a Budapesti Népbíróság tűzte ki, augusztus 3-án (NB